

PRVI DIO ZLATNI SKARABEJ. KONFEKCIJSKA PRIPOVIJEST.²

Posvećeno Edgaru Allanu Poeu

Kako će dobar dio moje priče (ako ne i sva) biti posvećen događajima s jasnim primjesama mistike, želim odmah iznijeti svoj odnos prema samoj mistici.

Smatram se jednim od sitnih Mamonovih poručnika – i kao službenik jednog od najozbiljnijih misticizama na Zemlji, osjećam gadljivo nepovjerenje prema bilo kakvim oblicima dekorativnog misticizma – od razrokih hrčaka što proriču nogometne rezultate do svjetskih religija koje nisu sposobne čak ni to.

Najozbiljnijim od svih misticizama, naravno, nazivam onaj njegov oblik koji je pomogao nevjerojatnom bogaćenju globalno poznatih investitora – na primjer Georgeu Sorosu i Warrenu Buffettu. Kao profesionalac dobro znam da bez pouzdane insajderske informacije, samo mistični osjećaj može natuknuti u kojem trenutku kupovati, a u kojem prodavati dionice, valute ili *comodities*.³

² Pogrdni naziv za vrlo rasprostranjena djela iz sovjetskih vremena napisana po uhodanom obrascu i bez umjetničke kvalitete. (Op. prev.)

³ Trgovina burzovnim sirovinama. (Op. a.)

Nemoguće je u tome biti dobar uvijek iznova i iznova, opirući se samo na „informaciju“ – radi se o tome da je suvremeni svijet proizvodi u toliko raznosmjernoj, jeftinoj i uzavreloj ponudi da se izbor između suprotnih vektora ni po čemu ne razlikuje od gatanja iz taloga kave. Otiđite na CNBC, pročitajte samo naslove, i shvatit ćete o čemu govorim. Znanje koju lavinu informacija oslušivati i jest pravi uvid u stvari.

Iza takvoga znanja može stajati još i insajderska upućenost. No ona, kao što je poznato, nije konstanta. Ili, točnije, takva postaje isključivo ako ste u zatvoru. Sjedite lijepo *inside your cell*⁴ jučer, danas, sutra... jer junaci financijskog univerzuma nisu lopovi, nipošto. Oni su mistici. I uz to vrlo uspješni. A pomaže im ne *inside*, već *insite* – nešto poput posebne duhovne ozarenosti u kojoj oni prebivaju.

U svakom slučaju na taj način pišem u svojim prikazima dok radim za Civilizaciju. Kada radim za *Vatu*,⁵ moji nazori su donekle zamršeniji. Ali o tom potom.

Stoga, nije da nikako ne vjerujem u mistiku. Vjerujem ja u nju – no upravo sam objasnio u kakvu. Strog sam i dosljedan materijalist u onome što se tiče prirode mogega razuma i svijeta što me okružuje. No bez obzira na sve to, u Duha Novca vjerujem svom dušom svojom, premda o njemu ne pišem u svojim prikazima.

Nema tu nikakva proturječja. Taj je moćni Duh isti takav materijalist kao i ja. Materijalist do te mjere da u potpunosti negira svoje postojanje, a zajedno s njim njegovo postojanje pažljivo skrivamo mi – njegovi sluge.

⁴ Unutar svoje sobe. (Op. a.)

⁵ Zbirna imenica u političkom žargonu, a označava suvremene patriote (vatnike). (Op. prev.)

Sada će, nadam se, ono što slijedi biti jasnije.

Reći ću par riječi o sebi i svojim korijenima – jednostavno da se ne vraćam na tu temu.

Otac mi je bio ofucani⁶ moskovski hipi (mnogi danas ne znaju što to znači) i pripadao je takozvanoj *Sistemi* – poluezoterijskoj, polunarkomanskoj avangardi generacije koja je odrasla prije same sovjetske Katastrofe i u mnogočemu je pripremila. Tatu nisam vidio nijednom. Točnije, vjerojatno sam ga vidio, ali ga nisam zapamtio. Umro je od narkomanske igle kada sam imao tek godinu dana.

Moskovski hipiji običavali su davati djeci malčice neobična imena – nekakvu kombinaciju zelene nenasilne budućnosti i guslarske prošlosti starih crtanih likova: Mikola, Danila, Jermolaj. Bilo je u tome nešto novo i skoro antisovjetsko – kako se, prema sjećanjima moje tetke, svima činilo tih dana. No moj je otac otišao kudikamo dalje.

Dao mi je ime Krimpaj. Moja jako, jako mlada mama nije se protivila – bila je to mrak fora nastala kada su se jednom napušavali. Kada je otac umro, dala je dijete tetki koja je bila podrijetlom iz funkcionarske obitelji (još jedna od rodnih crta *Sisteme*), te su me tamo i odgojili.

⁶ U izvorniku riječ je o ruskom anglizmu *oldovij* koji se odnosio na stare hipije koji su već dugo pripadnici „Sisteme“ (sovjetske inačice hipijevskog pokreta), čija je glavna osobina da se nisu kreativno samoostvarili, što je bio jedan od glavnih ciljeva „Sisteme“. (Op. prev.)

Sjećam se svojega prvog dječjeg poimanja rodne grude: nekako poslije novogodišnjih praznika, naslušavši se pijanih razgovora odraslih, najednom sam shvatio da svake kalendarske godine u našoj zemlji budu dvije hladne zime i samo jedno ljeto. S tim da bez tih dviju zima nije moglo proći, što god da se dogodilo, a za ljeto među njima nije bilo takve garancije... Otada znam što stoji na početku priče o Domovini. Zima. Stoga su mi smiješni svi oni razgovori o „agresivnosti Rusa“, koji su pristali mrznuti se na takvom mjestu sa svim svojim tenkovima i atomskim bombama dok se nedaleko od njih na suncu izležavaju kojekakvi Bugari i Portugalci.

Moj najupečatljiviji doživljaj iz djetinjstva vezan je uz fotografiju iz jednog starog albuma iz vremena prije Revolucije koji mi je ponekad tetka davala da ga prolistam.

Na fotografiji je bilo troje ljudi. Slijeva je stajao muškarac opijen srećom s papirnatom krunom i tankim plemićkim brčićima te donekle ispijenim licem. Zdesna – mlada žena neobične ljepote, koja na svoga kralja gleda s blagim podsmijehom. Na rukama joj je bilo dijete u pelenama zagledano u kameru sa strahom i nadom – kao da već shvaća što može očekivati od tog tajanstvenoga svijeta što je izbuljio na njega svoje stakleno oko... Uostalom, na fotografijama su svi ti malci isti.

Takav bi snimak danas nazvali studijskim ili namještenim. Muškarac s brčićima bio je odjeven u teatralnu hlamidu, a kruna mu je sličila na nazubljeno platno savijeno u обруč. Njegova suputnica bila je u običnoj bijeloj haljini koja se potpuno mogla prodati pod antičku tuniku.

Na poledini snimka očuvao se napola izbrisani natpis tankom olovkom:

LIZOČKA, MARKIJAN I ŠVRČO METUZALEM

Tetka mi je rekla da su to moji prapradjed s praprabakom (prema tome dijete mi je moralo biti pradjed, što mi je teško ulazilo u glavu). Fotografiju je izradio fotografski atelje iz devetnaestog stoljeća po svim pravilima zlatotiska – no bila je u boji, a boje su izgledale sasvim pristojno. Vjerojatno su je obojili pastelnim bojama pa premazali lakom: zupci na kruni bili su izvanredno obasjani mnoštvom sitnih zlatnih šljokica koje su fotografiju činile živom.

Malca su zvali Metuzalem, a muškarca s krunom Markijan. Bila su to rijetka imena, i zbog toga sam se ja – vlasnik tako čudnog i neobičnog imena – istog vremena ispunio najnježnijim osjećajima prema toj obitelji iz vremena prije Revolucije. Ispalo je da nije stvar u ble savom ocu, već u drevnoj obiteljskoj tradiciji. Markijan Možajski, Metuzalem Možajski, i još kroz par generacija – Krimpaj Možajski. To je to.

Prema obiteljskoj legendi, Markijan se uresio zlatnom krunom jer je negdje našao pravo blago. Dugo vremena živio je s mojom prabakom u Baden-Badenu, gdje je i nastala fotografija. O sudbini malca Metuzalema nije ostalo nikakvih podataka.

Evo, gdje se, po svoj prilici, i pojavila moja buduća strast prema zlatu. Činilo mi se da je kruna na fotografiji magična, i ako se dugo i dugo gleda njezin blještav obruč, ljudi će me s fotografije primijetiti i reći mi nešto jako važno s druge strane stoljetne provalije koja nas je razdvajala... Pokušavao sam čak i trljati krunu kao Aladinovu lampu – pa sam na papiru ostavio mrlju. A onda se fotografija nekuda zagubila. Međutim, ja do

dan-danas, čim zatvorim oči, vidim prosijavanje zlatnih šljokica.

Kada sam malo porastao, tetka mi je rekla da je moje ime indijsko, i da znači „junak“. Nešto poput „Rabin-dranat Ramana i Krimpaj“. To me je sasvim zadovoljilo te sam pronašao način kako da bez ikakvih kompleksa zaobiđem najosjetljivije godine što se tiče dojmova koji djeluju na ličnost. Ali već u šestom razredu moji prijatelji iz razreda, opamećeni raznim porno sadržajima, s grohotom su mi objasnili pravi smisao mogega imena.

Creampie – to jest „pita s kremom (ili šlagom)“ – poseban je žanr pornića gdje se muški glumac ne koristi prezervativom, završava proceduru upravo onako kako je zamislila priroda, a na kraju *clipa* prikazuje se krupni plan ženskog intimnog mjesta iz kojeg istječe muško sjeme. Upravo se taj optimističan i prepun života kadar i naziva „pita sa šlagom“ zbog određene vanjske sličnosti.

Sve u svemu – ime koje precizno, izravno i vjerodostojno fiksira realnost: Krimpaj Sergejevič. U određenom je smislu moj tata nadišao francuske egzistencijaliste – zar se može kraće i bolje objasniti čovjeku koji odrasta što je on i kakva ga je sila bacila u svijet?

Ako su Rusi Ivani, a Nijemci Fritzovi – onda su svi ljudi općenito Krimpaji. Međutim, od toga nije lakše živjeti s takvim imenom.

Moje prijateljice (bilo ih je nekolicina dok nisam shvatio tko sam), a onda i prijatelji, zvali su me „Krim“. I da, šala „Krim je naš“ već je bila u optjecaju. Ponekad s *krimom*, a ponekad i bez.⁷

⁷ Igra riječi koja se temelji na političkoj paroli nastaloj za vrijeme ruskog pripajanja Krima (ožujak 2014). (Op. prev.)

Jednom prilikom, dok sam bio još sasvim malen – bilo mi je osam godina – kroz prozor vikendice, gdje me je tetka odvozila preko ljeta, uletio je neobičan brončani kukac. Bio je zlatnožute boje s laganom nijansom crvene i nalik na grumen živog zlata.

Sjedio sam tada za stolom i crtao španjolsku galiju. Iz njezinih otvora za topove virile su cijevi, a na palubi su redom bili poredani sanduci s blagom, jer u potpalublje nije moglo sve stati.

Tek sam uspio podići pogled, da bi me ta uznemireno zujeća zlatna kugla, što je po čitavoj sobi raspršila širok luk, zviznula bez ikakva upozorenja ravno u čelo.

Strašno sam se uplašio, kriknuo, srušio se sa stolice i zabio se pod stol. Kukac je napravio po sobi još nekoliko krugova: njegovo se zujanje čas približavalo čas udaljavalo od mene. Skoro sam vrisnuo od straha – iz nekog razloga činilo mi se da će me opet napasti. Međutim, zazujavši još jednom ravno iznad moje glave, kukac je izletio kroz prozor.

Nikada ranije nisam vidio balegara tako neobične boje. Obično su ti kukci smaragdni s neprimjetnom nijansom zlatne. No ovaj je bio jasne zlatne boje i daleko svjetliji – kao da su mu u pigment zaboravili dodati zelenu. Doslovno je sav bio pokriven zlatnim krljuštima s moje omiljene stare fotografije.

– Albino – rekla je tetka kada sam joj ispričao što se dogodilo.

– Što je to?

– Gle, znaš ono kako trava bude bijela kada raste ispod šatora? Vjerojatno je narastao negdje bez sunca ispod čičkova lista. Je li te ugrizao?

– Nije – rekao sam. – Ili... Ne znam.

Navečer mi je tetka dala knjigu. Bila je to zbirka priča Edgara Allana Poea okupljena oko priče „Zlatni skarabej“. Pročitao sam učas tu čudesnu priču, ne odvajajući se od knjige čak ni na zahodu.

Ako netko nije čitao, priča govori o tome kako je zlatni skarabej doveo junaka do gusarskog blaga. Spominje se tamo mrtvačka glava pribijena na granu, kojoj kroz očnu duplju puštaju skarabeja na koncu, pergamena s jarcem, lubanjom i šifrom, koja se pojavljuje nakon zagrijavanja, te ostali romantičarski atributi.

Reći da me se priča dojmila – značilo bi ništa ne reći. Ona me je, kao što su nekad govorili partijski pisci, naprosto preoral. Točnije rečeno, uzorala – povukla u mojoj duši onu jedinu brazdu koja je i ostala u njoj od čitave svjetske književnosti. Pamtio sam „Zlatnoga skarabeja“ skoro napamet.

Usput rečeno, kada sam ju kasnije pročitao u originalu, pokazalo se da je u prijevodu mnogočega izgubljeno – jedan od tragalaca za blagom, crnac Jupiter, jako smiješno govori engleski, a Poe je to prikazao na način da ga tjera na izgovor jednih riječi umjesto drugih.

Danas bi jadnog Edgara Allana izviždali: kao prvo, za riječ *Negro*, a kao drugo za prikaz sluganske prirode Afroamerikanca (pustili su ga na slobodu, ali čak ni pod prijetnjama nisu ga mogli natjerati da otiđe od gospodara). Jednom riječju, u naše doba Poeov „Zlatni skarabej“ nije aktualan iz raznoraznih razloga. No tada je bilo sasvim drugačije vrijeme.

Naoružavši se mrežom s drškom i – kako bih dokraja bio siguran u sebe – velikom lećom, koja je u sekundi mrave pretvarala u plavi dim, zaputio sam se tražiti svoga

skarabeja te sam tome posvetio dobar dio ljeta. Ali nailazio sam samo na zelene balegare. Jedno vrijeme sortirao sam ih po drvenim kutijama za šibice koje su tada bile u optjecaju – no zatim mi je sve to dosadilo.

S vremenom sam zaboravio na Skarabeja, a i on sam prilično dugo nije davao znanja o sebi.

Moja moskovska mladost bila je nezanimljiva zbog svoje običnosti, stoga ću je zaobići. Završio sam školu i studij financija te se glatko ubacio u biznis i istog trenuta stupio na pravi put (ili čak u orbitu). Jedno vrijeme radio sam u banci, a onda sam postao ozbiljan *Trader*.⁸ Zgrtao sam novce lopatom – za druge i za sebe – i sve je u mojem životu bilo tip-top, kako mi je govorio jedan moj kurator.⁹ Ali od svega najvažnije je da sam volio svoj posao. Teško ga je bilo ne voljeti.

Specijalizirao sam se za zlato, ono je raslo, pa sam imao sve više i više klijenata koji su željeli na brzinu ostvariti dobit. Krajem dvijetisućitih počeo sam raditi naveliko kada je puknuo jedan iz niza američkih balona i kada se uključilo „kvantitativno popuštanje“ (to jest tiskanje dolara), a zlato brzo i nezaustavljivo krenulo prema vrhu.

⁸ *Trader* je profesionalac na financijskim tržištima koji razumije radnje i zna kako protumačiti i iščitati fluktuacije na tržištu i vidljive cijene u tablici kotiranja kako bi profitirao na istima. (Op. prev.)

⁹ U Sovjetskom Savezu kuratorima su nazivali članove KGB-a koji su špijunirali rad različitih zavoda, instituta, kulturnih i ostalih ustanova; u suvremenom značenju kuratori su oni koji nadgledaju obavljanje nekog radnog procesa ili projekta unutar različitih javnih i privatnih djelatnosti. (Op. prev.)

Ako imate barem milijun ili dva dolara u zlatu, ne trebate ići u kasino. A isto tako niti gledati filmove ili visjeti na *Facebooku*. Jednostavno, sjedite pred ekranom, gledate promjene na grafikonu u realnom vremenu i drhtite: „Uf, baš sam izgubio desetku... A sad sam zaradio dvadeseticu... Opa, opet sam pao za petnaest...“

Tako se može sjediti po čitav dan i noć i da ti ni u jednom trenu ne dosadi. Zajamčena je silna zainteresiranost gdje duša ne osjeća potrebu za ikakvim jačim doživljajem. Taj skokoviti crno-zeleni grafikon bit će vam jači i od Goetheovog Fausta i Bhagavad Gite uzetih zajedno: emocije i um uvlače se u bdijenje nad njegovim cik-cakovima daleko više negoli u uživanje u kojekakve umjetničke „karaktere“ (koje „ljudi umjetnosti“ i smišljaju samo radi toga kako bi i sami jednom zaronili u dionice, zlato ili otvorili domoljubni *Fast Food Fashion*).

Osobito bogat sadržaj otkriva se iza grafikona XAU/USD, koji govori o vrijednosti zlata u dolarima – ili, što dođe na isto, vrijednosti dolara u zlatu (premda govoriti na taj način nije politički korektno – to bi značilo nazvati zlato novcima, a dolar nejasno čime).

Da bi se ocijenila sva dramatičnost onoga što se događa, potrebno je donekle predstaviti što je to USD, što je to papirnati XAU, kojim trguje „COMEX“,¹⁰ i što znače zaokreti toga grafikona.

„Evo ga, diglo se... Netko je maznuo deset tona, ne manje... Krenulo je? Razmahalo se? Nije. Opet su srušili petnaest tona... Gdje je to, u New Yorku ili Šangaju? U

¹⁰ „Commodity exchange“, trgovina gdje se trguje osnovnom masom zlatnih ročnica – tj. ugovora za isporuku zlata do određenog datuma, koji, u pravilu, ostaju tek „na papiru“ i služe samo za špekulaciju. (Op. a.)

New Yorku, a gdje bi bilo... O-ho. Skočilo je da ne može bolje. I drži se, drži! E, sad je krenulo. A, ne... To *Short selleri*¹¹ otkupljuju ugovore da ne bi pokušali poparu... Uzletjeli se, uzletjeli, kao muhe bez glave...”

Upravo su tom bdijenju pred ekranom i bili posvećeni moji najbolji dani – premda sam uglavnom vrtio tuđim, a ne svojim novcima.

Kada se danas osvrnem na svoj život, koji je još daleko od svoga kraja, ne sjećam se djetinjstva niti raznoraznih ljubavnih avantura, već upravo tih trenutaka ispred ekrana kada bi novi zaokret grafikona jednom u deset sekundi iskakao iz vertikalne crte sadašnjeg trenutka – kao iz stupa na koji je bilo privezano vrijeme – i mijenjao čitav univerzum. Otada točno znam da se vrijeme kreće zdesna nalijevo, kao taj grafikon.

Taj grafikon čini vas filozofom. Na njemu se vidi kako je relativno i krhko sve ono na što se oslanjamo, kako je zaboravljiv naš um i volatilno¹² naše srce.

Kada zbog napada *Short seller*a zlato u jednom danu padne s 1135 na 1080 dolara za uncu, to izgleda kao pad Berlina. Ali zato, svega mjesec dana poslije, kada se ono isto tako brzo podigne s 1045 na 1080, ista se ta granica čini skoro kao pobjeda kod Kurska. I ta dva dijametralno suprotna osjećaja, izazvana jednom te istom brojkom, potpuno su iskreni i ispunjavaju čitavu dušu – premda ih razdvaja tek trideset dana...

A što onda reći o čovjeku koji je izgubljen u povijesti, gdje su vremenski intervali daleko veći, gdje se odvija

¹¹ Špekulanti koji igraju na pad cijena. (Op. a.)

¹² Promjenjivo, nestabilno; volatilnost na financijskim tržištima mjeri opseg promjena u cijeni financijske imovine, to je osnovna mjera rizika. (Op. prev.)